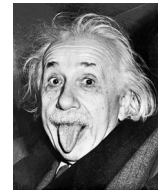

III. Gimnazija Maribor
Gospodsvetska cesta 4.
2000 Maribor

USTVARJALNOST

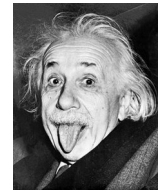

KAZALO VSEBINE

1.1. ORIGINALNOST.....	3
1.2. USTREZNOST DOSEŽKA OKOLIŠČINAM.....	3
1.3. Divergentno mišljenje.....	4
1.4. Predhodno znanje, učenje, izkušnje.....	4
1.5. OSEBNOSTNE ZNAČILNOSTI.....	4
1.6. 1. FAZA.....	5
1.7. 2. FAZA.....	5
1.8. 3. FAZA.....	6
1.9. 4. FAZA.....	6

KAJ JE USTVARJALNOST?

Skozi zgodovino so različni slikarji, pisatelji, znanstveniki, pesniki nekaj ustvarjali. Vsem tem dosežkom je bilo skupno, da se je pri izdelovanju kazala njihova ustvarjalnost. Večina psihologov je mnenja, da je: » *ustvarjalnost miselni proces, katerega rezultat so originalni in ustrezni dosežki*«.

VIDIKI USTVARJALNOSTI

1.1. ORIGINALNOST

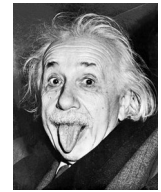
Prvi pomemben vidik ustvarjalnosti je originalnost oziroma izvirnost. Rezultat originalnega mišljenja je vedno neka nova, svojevrstna, redka, enkratna in neponovljiva stvar. Originalne rešitve so poleg tega ponavadi še duhovite ali celo asociativno oddaljene od problema. Originalnost se kaže v rešitvah problema, načinu (strategiji) reševanja problemov in v odkrivanju problemov. Npr. Isac Newton je bil originalen pri odpiranju problema oz. pri postavljanju vprašanja o pojavu, ki se je zdel drugim ljudem samoumeven npr. Zakaj pade jabolko na zemljo, Luna pa ne?

1.2. USTREZNOST DOSEŽKA OKOLIŠČINAM

Drugi pomemben vidik ustvarjalnosti je ustreznost dosežka okoliščinam. Otroške ideje, shizofrenikove blodnje, odgovori na vprašanja ali rešitve nalog so lahko originalne a ne ustrezajo stvarnosti ali konkretni nalogi oz. vprašanju in jih zato ne moremo obravnavati kot originalne. Uporabnost, kot eno od meril ustreznosti, je pogosto težko določiti, saj ni nujno trenutna in konkretna. Na primer, do odkritja atoma je veljala teorija antičnega filozofa Demokrita o atomih za fikcijo. Enako je veljalo za številne načrte (letala, podmornice) vsestranskega renesančnega ustvarjalca Leonarda da Vincija. O uporabnosti ustvarjalnih dosežkov ne smemo misliti kratkoročno oz. ali so uporabni tu in zdaj in preveč pragmatično in se ubadati s tema ali nam praktično koristijo ali ne.

KAJ VPLIVA NA USTVARJALNOST

Na ustvarjalnost vplivajo različni dejavniki: značilnosti mišljenja in spoznavnih procesov, osebne lastnosti in okoljski dejavniki. Navedeni dejavniki so med seboj v interakciji, kar pomeni, da so med seboj povezani in vplivajo eden na drugega. Ustvarjalnost je bolje izražena, če inteligen, vztrajen in motiviran posameznik, ki je sposoben divergentnega mišljenja živi v spodbudnem okolju. Značilnosti okolja, ki spodbuja ustvarjalnost so: ceni ustvarjalnost, razvija posameznikove potenciale, dopušča in ne kaznuje tvegane znanosti, spodbuja različnost in avtonomnost, ne zahteva dovršenosti, omogoča dostop do različnih virov. Na državni ravni pa je pomembno tudi vlaganje kapitala v šolstvo, izobraževalne in raziskovalne ustanove, spodbujanje nadarjenih... To da okolje pomembno vpliva na ustvarjalnost je vidno tudi skozi različna obdobja zgodovine, saj je bilo ustvarjalnih dosežkov

v določenih obdobjih več. Značilna primera sta antična Grčija in obdobje renesanse, število odkritij pa je narašča tudi v sodobnih družbah do konca 19. stol. in naprej. Za ta obdobja je značilna večja demokracija, svoboda izražanja misli in precejšnja stabilnost držav.

1.3. DIVERGENTNO MIŠLJENJE

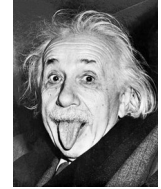
Za ustvarjalnost je predvsem pomembno divergentno mišljenje, tj. iskanje rešitev problema v različnih smereh in odkrivanju različnih odgovorov. Divergentno mišljenje ima tri sestavine: originalnost, fluentnost in fleksibilnost. Fluentnost (tekočnost) se kaže v hitrem navajanju številnih idej oz. v odkrivanju številnih rešitev. Fleksibilnost (prožnost) pa se kaže v navajanju različnih idej oz. odkrivanju kakovostno različnih rešitev, spreminjanju strategij pri reševanju problema in zmožnost prestrukturiranja problema, ki omogoča videnje problema v novi luči.

1.4. PREDHODNO ZNANJE, UČENJE, IZKUŠNJE

Ustvarjalnost je tesno povezana s predhodnim znanjem, učenjem in izkušnjami. Znanje je predpogoj za pomembne ustvarjalne dosežke na katerem koli področju. Raziskave kažejo, da strokovnjaki, ki imajo obsežno in dobro povezano znanje s določenega področja, lažje odkrivajo probleme, jih bolje razumejo, poznajo več različnih postopkov, kako jih reševati. Zmorejo povezati različne informacije in prave uporabiti pri iskanju rešitve. Predhodno znanje pa je pomembno tudi v vsakdanjem življenju. Če problema ne razumemo ali če ne poznamo informacij, ki so za rešitev potrebne, je iskanje ustvarjalnih idej in rešitve skoraj nemogoče. Včasih pa nas lahko predhodno znanje tudi zavira pri ustvarjalnosti. Namesto da bi nas že naučeno spodbujalo k iskanju novega in k iskanju novih poti, nas le to omejuje. Posledica tega je, da nove probleme rešujemo z enakimi metodami kot predhodne, kljub temu, da so morda te neustrezne npr. pokrov od kislih kumaric lahko uporabimo kot podstavek za svečo in ne samo za zapiranje kozarca.

1.5. OSEBNOSTNE ZNAČILNOSTI

Z ustvarjalnostjo so povezane tudi različne osebnostne značilnosti, kot so neodvisnost, pozitivna samopodoba in samozaupanje, notranja motiviranost, vztrajnost, radovednost in inteligentnost. Neodvisnost se kaže predvsem v mišljenju. Ustvarjalni ljudje so kritični misleci, ki ne priznavajo avtoritet brez prevpraševanja in dvomijo o že veljavnih resnicah. Z ničemer niso popolnoma zadovoljni, zato skušajo gradivo urediti na nov način, ne bojijo se posmeha, pripravljeni so tvegati. Npr. Charles Darwin je kljub pomislekom znotraj stroke in odporu teologov v 19. stol. zagovarjal trditev, da se živalske vrste spreminjajo (teorija evolucije). To je povezano tudi s pozitivno samopodobo in z zaupanjem vase. Takšni ljudje so strpni do neskladnosti in dvosmiselnosti ter lažje prenašajo frustracijo. Na motivacijskem področju je zanje značilna notranja motiviranost in vztrajnost. Pri ustvarjanju jih motivirajo radovednost, zanimanje za problem ali področje, na katerem ustvarjajo, in želja po

razvijanju lastnih sposobnosti. Problema ne doživljajo kot grožnjo, temveč kot izziv. Pri problemu vztrajajo in če jim ne uspe poskušajo znova in znova.

Za ustvarjalne ljudi je značilna tudi izjemna radovednost, odprtost za nove izkušnje, razvitost različnih interesov in spraševanje o pojavih, ki se zdijo povprečnemu odraslemu človeku popolnoma samoumevni. Npr. zakaj jabolko pade na tla, zakaj nastane mavrica, zakaj imajo ljudje predsodke do določenih skupin??? Številni psihologi tako zagovarjajo prepričanje, da bistvo ustvarjalnosti ni v rešitvah ampak v postavljanju vprašanj in odpiranju problemov.

MERJENJE USTVRJALNOST

Ustvarjalnost je zaradi sestavljenosti pojava težko meriti. Problem je, ker je njeno bistvo v dajanju odgovorov, ki jih ne moremo vnaprej predvideti. Merimo jo pa vendarle s tako imenovanimi testi ustvarjalnosti, ki os običajno osredotočeni na ugotavljanje divergentnega mišljenja, ki ga posredno merimo s originalnostjo, fluentnostjo in fleksibilnostjo odgovorov in rešitev, ki test sestavljajo. Tipične naloge so dokončevanje stavkov, risb, zgodb. Ali pa vprašanja kako bi lahko uporabili sponko za papir ali kakšne bi bile posledice, če ne bi več potrebovali spanca.

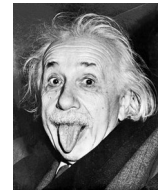
FAZE USTVARJALNEGA PROCESA

Na podlagi poročil znanstvenikov, iznajditeljev in umetnikov so psihologi izluščili štiri faze, skozi katere poteka ustvarjalni proces. Te faze so: PREPARACIJA, INKUBACIJA, ILUMINACIJA, VERIFIKACIJA

1.6. 1. FAZA

Je preparacija oz. priprava, v kateri ustvarjalec spoznava problem in zbira podatke o njem npr. prebira strokovno literaturo, podatke povezuje in kritično vrednoti, išče rešitev problema. Že v tej fazi se domisli različnih mogočih rešitev problema, ki pa zaradi takšnih ali drugačnih razlogov niso ustrezne in jih zato opusti.

1.7. 2. FAZA

Je faza inkubacije, v kateri gradivo, zbrano v fazi priprave, zori. Ustvarjalec se s problemom zavestno ne ukvarja, zato je to obdobje, v katerem se zdi, da se nič ne dogaja. Lahko je zelo kratka ali pa traja mesece.

1.8. 3. FAZA

Je faza iluminacije. V tej fazi se pojavi rešitev, ki jo ustvarjalec doživi kot nenavadno in nepričakovano. Navadno rešitev problema, ki temelji na prestrukturiranju oz. videnju problema v novi luči imenujemo INSPIRACIJA, vpogled ali aha-doživetje. Za iluminacijo je poleg nenadnosti značilno tudi to, da se rešitev pojavi po daljšem ali krajšem odmoru in pogosto v situacijah, ki so za rešitev problema nenavadne npr. med sprehodom, spanje, hranjenjem, med koncertom, na izletu oz. v stanju sproščenosti. Problem pri teh rešitvah je te, da kakor hitro se pojavijo jih tudi pozabimo.

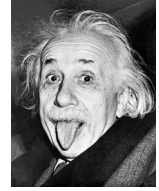
1.9. 4. FAZA

Zadnja faza, pa je faza verifikacije oz. preverjenja rešitve. V tej fazi preverimo ustreznost rešitve po določenih kriterijih, prevladuje konvergentno mišljenje. Pomembno je, da preverjanje ideje oz. kritično vrednotenje rešitve ločeno od drugih faz, sicer zavira nastajanje novih idej.

Ni nujno, da so vsi raziskovalci sledili tem štirim fazam. Znano je, da nekateri pri svojem delu te faze zanikajo npr. Edison. Tudi pri ustvarjalcih, ki te faze doživljajo, ustvarjalni proces ne potekajo vedno na enak način, ampak do rešitev prihajajo postopoma, korak za korakom brez nenadnih in nepričakovanih rešitev. Še vedno pa se psihologi sprašujejo, ali so opisane faze značilne tudi za drobne zamisli v vsakdanjem življenju.

ZAKLJUČEK

Čeprav so psihologi preučevali proces ustvarjalnosti in ustvarjalne dosežke (znanstvene teorije, umetniška dela, izume, inovacije) priznanih znanstvenikov, izumiteljev in umetnikov, ustvarjalnost ni le privilegij peščice ljudi, ampak smo bolj ali manj ustvarjalni prav vsi. Ustvarjalnost se ne kaže vedno skozi dosežke, ki so nekaj novega in izjemnega v svetovnem merilu ampak so ustvarjalni tudi dosežki, ki so novi zgolj za posameznika, pomembni in uporabni le v njegovem poklicnem ali zasebnem življenju. Lahko smo ustvarjalni pri urejanju okolice naše hiše, pri pisanju in izdelovanju čestitk za rojstni dan ali novo leto, pri pripravljanju okusnih in zanimivih jedi, pri oblačenju. Pomembno je le, da nas tisti, ki nas obkrožajo pri naši ustvarjalnosti podpirajo.

Prepričana sem, da se je vsak izmed vas nekje med temi besedami našel in ste sedaj še bolj prepričani v to, da ni potrebno da ste Isac Newton, da ste lahko ustvarjalni.

VIRI IN LITERATURA

[1.]	Uvod v psihologijo. Učbenik za psihologijo v 2. Letniku gimnazijskega in srednje tehniškega programa oz. strokovnega izobraževanja/Alenka Kompare...[et al];ilustracije Samo Onič;uredila Jana Šmagelj. 1. Izd., 2. Natis. – Ljubljana:DZS,2007
------	---